

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Filipa a soudců Josefa Fialy a Pavla Šámala (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele Libora T. (jedná se o pseudonym), t. č. ve Věznici Mírov, zastoupeného Mgr. Martinem Začalem, advokátem, sídlem třída Svobody 43/39, Olomouc, proti vyrozumění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 12. března 2020 č. j. 1 VZN 1593/2020-21, usnesení Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 24. října 2019 č. j. 2 KZN 247/2018-51 a usnesení Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové, ze dne 30. září 2019 č. j. GI-3887-76/TČ-2018-842060, za účasti **Vrchního státního zastupitelství v Praze, Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové a Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové**, jako účastníků řízení, takto:

I. Vyrozuměním Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 12. března 2020 č. j. 1 VZN 1593/2020-21, usnesením Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 24. října 2019 č. j. 2 KZN 247/2018-51 a usnesením Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové, ze dne 30. září 2019 č. j. GI-3887-76/TČ-2018-842060 byla porušena základní práva a svobody podle čl. 7 odst. 2 ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 3 ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Vyrozumění Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 12. března 2020 č. j. 1 VZN 1593/2020-21, usnesení Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 24. října 2019 č. j. 2 KZN 247/2018-51 a usnesení Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové, ze dne 30. září 2019 č. j. GI-3887-76/TČ-2018-842060 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 2, 3 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že usnesením Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové (dále jen „GIBS“), ze dne 30. 9. 2019 č. j. GI-3887-76/TČ-2018-842060 byla podle § 159a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), odložena věc podezření ze spáchání zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. e) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), kterého se mělo dopustit celkem šest neustanovených příslušníků Vězeňské služby České republiky (dále jen „příslušníci vězeňské služby“ nebo též „dozorci“) služebně zařazených do Věznice Valdice zkráceně tím, že dne 12. 10. 2018 vyzvali stěžovatele nacházejícího se v cele, aby je následoval na oddělení prevence a stížností. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl zesláblý a bylo mu zle, snažil se zvednout, aby je následoval, ale spadl na zem, přičemž ho čtyři dozorcí fyzicky napadli, kdy jeden ho mlátil do oblasti stehna a lýtka pravé nohy, ostatní tři ho kopali do celého těla. Dále toto jednání dvou dozorců pokračovalo, když byl odváděn s nasazenými pouty k lékaři na ošetření, tak ho shodili ze schodů při vstupu do prostor ošetřovny. Těmito výše popsány útoky mu měli způsobit hematomy na hrudníku, na obou ramenech, pod klíční kostí a do současnosti ho mají bolet ledviny a pravý bok, tedy jako úřední osoby zneužívaje závislosti stěžovatele ve výkonu trestu odnětí svobody, v úmyslu způsobit stěžovateli jinou závažnou újmu, vykonávali svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, tedy v rozporu s § 5 a § 6 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

3. V odůvodnění usnesení GIBS se uvádí, že na základě učiněných skutkových zjištění se v cele stěžovatele nacházeli maximálně tři příslušníci vězeňské služby, čtvrtý přítomný příslušník zůstal v chodbičce, dále že stěžovatel nebyl vlečen po zemi dvěma příslušníky vězeňské služby, ale nesen třemi, že kamerové záznamy nepotvrzují, že by ho tyto příslušníci upustili nebo shodili ze schodů a že tomu nenasvědčují ani zjištěná zranění. Slyšení spoluvězni popřeli, že by si stěžovatel na napadení příslušníky vězeňské služby stěžoval, a uvedli, že žádné viditelné zranění neměl. K zjištěným poraněním GIBS uvedla, že stěžovatel byl dne 12. 10. 2018 odveden na lékařské vyšetření, přičemž lékař MUDr. V. žádné zranění podle lékařské zprávy nezjistil, pouze konstatoval mírný erytém, spíše otlak na hrudníku. Záznam o vstupní lékařské prohlídce ve Vazební věznici v Brně ze dne 15. 10. 2018, který je součástí propouštěcí zprávy ze dne 6. 11. 2018, podle závěrů GIBS konstatoval na těle stěžovatele hematomy různého stáří bez bližší časové specifikace. Na kopii eskortního příkazu ze dne 15. 10. 2019 je zaznamenáno, že stěžovatel má na sobě starší hematomy. GIBS zdůraznila, že ze závěrů znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, vyplynulo, že zdokumentovaná poranění lze ze soudně lékařského hlediska považovat za poškození zdraví nepatrného významu neomezující stěžovatele v soběstačnosti, a že ačkoliv by bylo možno vznik zjištěných poranění vysvětlovat i popisovanými mechanismy útoku, jejich četnost popisovanému útoku neodpovídá. Dále podotkla, že podle přibráného znalce z dokumentace nevyplývá přítomnost žádných poranění, jejichž vznik by bylo možno vysvětlovat úderem nebo údery rukou v rukavici „s kuličkami“, což vylučují i slyšení příslušníci vězeňské služby. Porovnáním výpovědi stěžovatele s ostatními provedenými důkazy (tj. zejména s výpověďmi dalších odsouzených, dále s výpověďmi příslušníků vězeňské služby prap. O. M., prap. P. Š., prap. T. T. a prap. J. P., ze závěrů znaleckého zkoumání, lékařských zpráv a kamerových záznamů) dospěla GIBS k závěru, že výpověď stěžovatele se nezakládá na pravdě a že na základě učiněných skutkových zjištění bylo prokázáno, že stěžovatel neuposlechl pokyn příslušníka vězeňské služby, snažil se ho fyzicky napadnout a lhal o

skutečnostech týkajících se průběhu napadení a o způsobených zraněních, proto použití donucovacích prostředků bylo namístě.

4. Stížnost stěžovatele proti usnesení GIBS byla usnesením Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové (dále jen „krajské státní zastupitelství“) ze dne 24. 10. 2019 č. j. 2 KZN 247/2018-51 zamítnuta podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu jako nedůvodná s odůvodněním, že příslušný policejní orgán řádně provedl prověřování věci, správně vyhodnotil opatřené důkazy a z nich vyvodil správné právní závěry v tom smyslu, že ve věci nejde o podezření ze spáchání trestného činu a není namístě věc vyřídit jinak. Krajské státní zastupitelství uzavřelo, že výpověď stěžovatele je na základě provedeného dokazování třeba hodnotit jako lživou, pravděpodobně vymyšlenou s úmyslem dosáhnout přemístění do jiné věznice, a že byly-li proti němu užity donucovací prostředky, bylo to z důvodu jeho chování a jednání, přičemž o užití donucovacích prostředků byly sepsány úřední záznamy a ředitelem Věznice Valdice bylo jejich užití vyhodnoceno jako oprávněné.

5. Na základě podnětu stěžovatele k výkonu dohledu nad postupem krajského státního zastupitelství podle § 12c a násl. zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, se věcí zabývalo Vrchní státní zastupitelství v Praze (dále jen „vrchní státní zastupitelství“), které po přezkoumání věci v postupu krajského státního zastupitelství neshledalo pochybení, jež by bylo namístě napravovat opatřením vrchního státního zastupitelství. Ve shodě s obsahem usnesení GIBS vrchní státní zastupitelství ve svém vyrozumění uvedlo, že na základě provedených úkonů bylo zjištěno, že v cele stěžovatele se nacházeli maximálně tři příslušníci vězeňské služby, čtvrtý přítomný příslušník zůstal v chodbičce, dále že stěžovatel nebyl vlečen po zemi dvěma příslušníky, ale nesen třemi, že kamerové záznamy nepotvrzují, že by ho tyto příslušníci upustili nebo shodili ze schodů a že tomu nenasvědčují ani zjištěná zranění, že slyšení spoluvězni popřeli, že by si stěžovatel stěžoval na napadení příslušníky vězeňské služby, a že neměl žádné viditelné zranění. Ve shodě s GIBS poukázalo vrchní státní zastupitelství na to, že stěžovatel byl dne 12. 10. 2018 odveden na lékařské vyšetření, přičemž lékař MUDr. V. žádné zranění podle lékařské zprávy nezjistil, pouze konstatoval mírný erytém, spíše otlak na hrudníku, a že záznam o vstupní lékařské prohlídce ze dne 15. 10. 2018 vypovídá o hematomech různého stáří na těle stěžovatele bez bližší časové specifikace. Také podle vrchního státního zastupitelství (stejně jako podle GIBS a krajského státního zastupitelství) ze závěrů vypracovaného znaleckého posudku vyplynulo, že zdokumentovaná poranění lze ze soudně lékařského hlediska považovat za poškození zdraví nepatrného významu neomezující stěžovatele v soběstačnosti, a že ačkoliv by bylo možno vznik zjištěných poranění vysvětlovat i popisovanými mechanismy útoku, jejich četnost popisovanému útoku neodpovídá, a rovněž že podle znalce z dokumentace nevyplývá přítomnost žádných poranění, jejichž vznik by bylo možno vysvětlovat úderem nebo údery rukou v rukavici „s kuličkami“. Vrchní státní zastupitelství se ztotožnilo s názorem GIBS a krajského státního zastupitelství, že i přes provedené rozsáhlé prověřování nebyly skutečnosti kladené stěžovatelem za vinu příslušníkům vězeňské služby potvrzeny a prokázány. Dodalo, že na této skutečnosti nic nemění ani stanovisko veřejné ochránkyně práv Mgr. Anny Šabatové, Ph.D., vyjádřené v její zprávě o šetření v dané věci ze dne 17. 10. 2019 sp. zn. 7107/2018/VOP/MS, č. j. KVOP-47065/2019, kde veřejná ochránkyně práv vyslovila pochybnost, zda byl zdravotní stav stěžovatele ve Věznici Valdice dobře objektivizován s tím, že diametrální rozdíly v jednotlivých lékařských zprávách poukazují na pochybení ohledně vyhotovování lékařských záznamů. K tomu Vrchní státní zastupitelství podotklo, že veškeré lékařské

zprávy měl znalec k dispozici a ke všem v nich uvedeným zraněním se vyjádřil. Z uvedených důvodů vrchní státní zastupitelství podnět stěžovatele k výkonu dohledu vyrozuměním ze dne 12. 3. 2020 č. j. 1 VZN 1593/2020-21 jako nedůvodný odložilo.

II.

Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti předně odkazuje na závěry veřejné ochránkyně práv vyjádřené v její shora zmíněné zprávě o šetření v dané věci ze dne 17. 10. 2019 a dále namítá, že po několikadenním držení hladovky byl zesláblý a nemohl klást žádný odpor, proto jakékoliv donucovací prostředky použité dozorcí byly bezdůvodné, resp. nemohly být přiměřené. Poukazuje na to, že záznam ze vstupní prohlídky brněnské věznice ze dne 15. 10. 2018 popisuje mnohočetné podlitiny na více částech jeho těla, přičemž během cesty ani v příjmové věznici v Brně se nestalo nic mimořádného, co by odůvodňovalo vznik podlitin na jeho těle. Z toho vyvozuje, že zjištění zdravotníků ve Věznici Valdice ze dne 12. 10. 2018 a rovněž před eskortou do Brna dne 15. 10. 2018, které neobsahuje prakticky žádné informace o známkách fyzického násilí, je zjevně nesprávné. Je přesvědčen, že zmíněné rozdíly svědčí o pochybení při vyhotovování lékařských záznamů a že došlo k porušení jeho práva na účinné vyšetřování v souvislosti s porušením práva nebýt mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu podle čl. 3 Úmluvy. K tomu poukázal na rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 28. 7. 1999 – *Selmouni proti Francii* č. 25803/94, podle kterého neposkytnutí věrohodného vysvětlení nebo vysvětlení, které by vedlo k závěru, že použití síly nebylo za daných okolností absolutně nezbytné, by mělo vést ke konstatování porušení čl. 3 Úmluvy. Stěžovatel zdůrazňuje, že nebylo zejména provedeno včasné a důkladné lékařské ohledání, které by poskytlo kompletní a přesné záznamy o ublížení na zdraví a objektivní analýzu klinických nálezů. Znalecký posudek podle něj nebyl objektivní, jelikož jeho zdravotní stav byl vyšetřován až po cca čtrnácti dnech od dané události. Namítá, že nebyla účinně prošetřena jeho tvrzení, resp. že nebyla správně vyhodnocena jejich pravdivost, a nebylo jakkoli objasněno, jak k mnohočetným podlitinám na více částech těla přišel. Rovněž podle něj nebylo provedeno zkoumání, zda se v daném prostoru věznice vyskytuje místo, které není snímáno kamerami, kde by teoreticky mohlo dojít k násilí na něm, aniž by to kamery zachytily.

III.

Vyjádření účastníků řízení a stanovisko veřejného ochránce práv

7. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření všem účastníkům řízení.

8. Vrchní státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření se omezilo na skutečnosti uvedené ve vyrozumění vrchního státního zastupitelství ze dne 12. 3. 2020 č. j. 1 VZN 1593/2020-21. K námitce stěžovatele týkající se pochybení Věznice Valdice při vyhotovování zdravotnických záznamů uvedlo, že vlastní postup při zpracování zdravotnické dokumentace nebyl předmětem prověřování, které se týkalo jednání příslušníků vězeňské služby dne 12. 10. 2018. Dodalo, že v současné době je policejním orgánem Policie ČR, Městské ředitelství policie Brno, pod č. j. KRPB-17622/TČ-2020-060240, vedeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu krivého obvinění

podle § 345 odst. 2, odst. 3 písm. c), e) trestního zákoníku, kde je stěžovatel v postavení podezřelého, a to právě v souvislosti s jeho trestním oznámením na příslušníky vězeňské služby služebně zařazené ve Věznici Valdice, a že podanou ústavní stížnost považuje za neopodstatněnou.

9. Krajské státní zastupitelství ve svém vyjádření odkázalo na odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí a vyrozumění vrchního státního zastupitelství o vykonaném dohledu s tím, že podle jeho názoru nebylo ve věci zasaženo do práva stěžovatele na účinné vyšetřování a že nelze souhlasit s tvrzením stěžovatele, že příslušný policejní orgán včas a důkladně neohledal jeho tělo, když dne 23. 10. 2018 byla provedena fotodokumentace jeho zranění.

10. GIBS k námitce stěžovatele, že byl tak zesláblý, že nemohl klást jakýkoliv odpor, tudíž jakékoliv donucovací prostředky byly bezdůvodné, v souladu s obsahem svého ústavní stížností napadeného usnesení zopakovala, že přes skutečnost, že stěžovatel měl držet hladovku, bylo zjištěno, že použití donucovacích prostředků předcházelo fyzické napadení dozorce prap. Malého stěžovatelem – viz záznam o použití donucovacích prostředků pod č. j. VS-117858-1/ČJ-2018-802232-DP, ve kterém jsou uvedena i místa na těle stěžovatele, na která bylo fyzicky působeno a kde by mohlo dojít ke známkám poranění v důsledku použití donucovacích prostředků. Zaznamenaná jsou místa levé rameno, levý loket, obě zápěstí, přičemž tento zákrok byl zástupcem ředitele Věznice Valdice vyhodnocen jako oprávněný a zákonný. Následně po zákroku stěžovatel odmítal jít, a proto byl, po vytažení z cely dvěma dozorcí na chodbu, uchopen za nohy a třemi dozorcí byl odnesen na zdravotní oddělení. S ohledem na jeho tělesné proporce vznikly podle vyjádření GIBS další hematomy, a to v oblasti podpaží, kde byl uchopen dozorcí, na zápěstích, protože vznikl větší tlak na pouta tím, že byl uchopen za ruce v podpaží, a při uchopení na dolních částech končetin. K námitce, že zjištění zdravotníků ve Věznici Valdice ze dne 12. 10. 2018 a rovněž před eskortou do Brna dne 15. 10. 2018 neobsahuje žádné informace o známkách fyzického násilí, GIBS poukázala na to, že MUDr. V. stěžovatele prohlížel bezprostředně po použití donucovacích prostředků, tj. v časovém odstupu 16 minut, kdy shledal, že tělo je bez zranění, pouze na hrudníku mírný erytém – spíše otlak. GIBS zdůraznila, že je-li pod tělní tkáň kost, jako např. u lebky, může k vybarvení podlitiny dojít bezprostředně po úderu, a naopak jde-li o sval či břicho, viditelnost podlitin se projevuje v delším časovém odstupu, a to až několik hodin. To podle GIBS vysvětluje, že MUDr. V. v době, kdy zjišťoval případná zranění, neshledal na stěžovateli viditelná zranění, která byla viditelná později, tj. po jejich vybarvení, a byla zapsaná dne 15. 10. 2018 MUDr. Š. v Brně. Dále GIBS podotkla, že byla prokázána nevěrohodnost svědectví stěžovatele (podle kamerových záznamů v cele nebylo šest příslušníků, ale pouze tři, a po vytažení z cely nebyl tažen za ruce po zemi až na ošetřovnu a nebyly použity rukavice s kuličkami, jak stěžovatel tvrdí). K dalším námitkám stěžovatele GIBS uvedla, že MUDr. V. ve výpovědi sdělil, že stěžovatele prohlížel a o výsledku prohlídky provedl zápis do protokolu o použití donucovacích prostředků, že lékařka i příslušníci, kteří stěžovatele v Brně přijímali, byli vyslechnuti, a že není známá informace, že by měly lékařky psychiatrického oddělení, kde byl stěžovatel umístěn v důsledku svého psychického stavu, pozorovat podlitiny na jeho těle. K vypracovanému znaleckému posudku GIBS dodala, že příslušné oddělení v Hradci Králové se o události dozvědělo dne 22. 10. 2018 z podnětu stěžovatele a dne 23. 10. 2018 bylo vyžádáno pořízení fotodokumentace jeho zranění, která mu měli způsobit dozorcí z Věznice Valdice. Závěrem svého vyjádření GIBS shrnula, že vznik mnohočetných podlitin byl u stěžovatele způsoben služebním zákrokem v důsledku jeho fyzického útoku na dozorce

prap. Malého, že stěžovatel se snažil prokazatelně vydávat i svá pozdější zranění za zranění způsobená dozorci Věznice Valdice a že v souvislosti s tím, že uvádí nepravdivé údaje, byl dne 6. 1. 2020 předán příslušnému policejním orgánu podnět na stěžovatele pro podezření z křivého obvinění podle § 345 odst. 2, odst. 3 písm. c), e) trestního zákoníku.

11. Ústavní soud nepovažoval za nezbytné zasílat vyjádření účastníků řízení stěžovateli k replice, neboť neobsahují žádné zásadní nebo nové argumenty.

12. Stěžovatel podal podnět k šetření ve Věznici Valdice týkající se jeho napadení příslušníky vězeňské služby dne 12. 10. 2018 také veřejné ochránkyni práv Mgr. Anně Šabatové, Ph.D., která ve zprávě o šetření v dané věci ze dne 17. 10. 2019 sp. zn. 7107/2018/VOP/MS, č. j. KVOP-47065/2019, uvedla, že zjistila deficity v dokumentaci zranění stěžovatele. Poukázala na to, že podle Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „CPT“) musí lékařská zpráva vyhotovená po provedení lékařského vyšetření při podezření na špatné zacházení obsahovat 1) popis tvrzení dotyčné osoby, jež se týkají lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení), 2) plný popis objektivního lékařského nálezu založený na důkladném vyšetření, 3) lékařská pozorování ve světle ad 1) a ad 2) naznačující shodu mezi vznesenými tvrzeními a objektivním lékařským nálezem, 4) výsledky dodatečně provedených vyšetření, detailní závěry odborných konzultací a popis způsobu ošetření zranění a dalších uplatněných postupů, 5) je žádoucí, aby byly pořízeny fotografie zranění a následně byly taktéž založeny do zdravotnické dokumentace. Podle veřejné ochránkyně práv zdravotnické záznamy vyhotovené ve Věznici Valdice dne 12. 10. 2018 (po tvrzeném napadení) a rovněž před eskortou do Brna dne 15. 10. 2018 neobsahují prakticky žádné informace o známkách fyzického násilí, oproti tomu zdravotní záznam ze vstupní prohlídky v brněnské vazební věznici dne 15. 10. 2018 popisuje mnohočetné podlitiny na více částech těla, přičemž z dokumentace eskorty a tvrzení stěžovatele je patrné, že během cesty ani v příjmové věznici se nestalo nic mimořádného, co by odůvodňovalo vznik podlitin. Je tedy podle ní otázkou, zda byl zdravotní stav stěžovatele dobře objektivizován ve Věznici Valdice, a to zvláště s přihlédnutím k jeho tvrzení, že byl ve Valdicích napaden dozorci. Zjištěné diametrální rozdíly podle veřejné ochránkyně práv poukazují na pochybení při vyhotovování lékařských záznamů při podezření na špatné zacházení.

13. Veřejný ochránce práv JUDr. Stanislav Křeček po své předchozí nabídce vypracoval na žádost Ústavního soudu k dané věci stanovisko *amici curiae* ze dne 14. 10. 2020 sp. zn. 29/2020/SZD, č. j. KVOP-44139/2020 (srov. § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu), ze kterého se podává, že k naplnění povinnosti provádět účinné vyšetřování vznikly různé pomůcky a doporučení. Mezi ně patří Zásady účinného vyšetřování a dokumentování mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (schválilo Valné shromáždění OSN, rezoluce č. 55/89 ze dne 4. 12. 2000. New York: OSN, 1999, dostupné na <https://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenvch-na-svobode/aktualitv-z-detenci/aktualitv-z-detenci-2019/osn-zasadv-ucinneho-vvsetrovani-a-dokumentovani-muceni-a-spatneho-zachazeni-konecn-1/> – dále jen „Zásady“) a Příručka pro účinné vyšetřování a dokumentaci mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení (UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). *Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* („Istanbul Protocol“), 2004, HR/P/PT/8/Rev.1 Ženeva: OHCHR, 2004, dostupné na <http://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>

dále jen „Istanbulský protokol“), vydaná v roce 1999 a revidovaná v roce 2004. Ze Zásad vyplývá, jaké parametry má mít zpráva znalce z oboru lékařství vypracovaná pro vyšetřování. Má obsahovat popis událostí (podrobný záznam vyprávění zkoumané osoby, včetně údajných metod špatného zacházení, času, kdy k němu údajně docházelo, a veškeré stížnosti na fyzické či duševní příznaky), záznam o nálezů (týkající se fyzického a duševního stavu na základě klinického vyšetření, včetně příslušných diagnostických testů, a je-li to možné, včetně barevných fotografií všech zranění) a stanovisko lékaře k pravděpodobné souvislosti mezi nálezem a možným špatným zacházením. Veřejný ochránce práv poukazuje na to, že Zásady byly silnou inspirací pro CPT. Na základě svých bezprostředních poznatků o poměrech v evropských věznicích a opožděnosti a povrchnosti vyšetření prováděných u vězňů se zraněními CPT formuloval doporučení pro „obyčejné“ zprávy o prohlídkách vězňů a dalších zadržených osob, jež vypracovávají lékaři poskytující služby osobám zbaveným svobody. Veřejný ochránce práv upřesnil, že standard CPT Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení z roku 2013 rovněž požaduje, aby zpráva lékaře obsahovala 1) popis tvrzení dotyčné osoby, jež se týkají lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení), 2) plný popis objektivního lékařského nálezů založený na důkladném vyšetření, 3) poznámky lékaře ve světle 1) a 2) ohledně toho, zda je shoda mezi tvrzeními pacienta a objektivním lékařským nálezem. Lékařské vyšetření týkající se traumatických zranění by mělo být zaznamenáno na zvláštním formuláři připraveném pro tento účel spolu se schématy lidského těla, která umožní zaznačení zranění. Dále je žádoucí, aby byly pořízeny fotografie zranění. CPT tento standard prosazuje pro případ vyšetření osob, které uvádějí, že byly podrobeny špatnému zacházení, nebo si sice nestěžují, ale nesou známky nasvědčující špatnému zacházení (typicky zranění, jež mohla vzniknout z násilí). Zásady, Istanbulský protokol i Standard CPT chápou jako základní podmínku to, že zdravotní prohlídka proběhne důvěrně (nelze například očekávat, že se lékaři svěří se všemi informacemi pacient s příslušníky vězeňské služby v zádech, tím spíše jde-li o případně pachatele násilí). Jinak potenciální oběť špatného zacházení nemůže mít k lékaři důvěru a nesdělí okolnosti vzniku zranění. Výše uvedené zvýšené požadavky na lékařská vyšetření a zprávy o nich mají podle veřejného ochránce práv několik důvodů. Jednak jde o to, aby zpráva následně mohla být použita jako plnohodnotný forenzní důkaz, jednak může být zpráva i jen ošetřujícího lékaře, nikoli nutně experta, klíčová i pro samotné zahájení vyšetřování – to platí zvláště pro případy, jež se udály v době zbavení svobody. Dodává, že původně měly uvedené zásady a standardy právní sílu tzv. *soft law*, tedy spíše výkladového vodítka. Postupně ale pronikají do právně závazného výkladu zákazu špatného zacházení podle článku 3 Úmluvy, jak jej podává Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). V této souvislosti veřejný ochránce práv poukázal na judikaturu, ve které ESLP shledal porušení povinnosti provést účinné vyšetřování stížnosti na špatné zacházení, kdy orgány vyšetřující stížnost na násilí si neobstaraly náležitě forenzní lékařské vyšetření, popř. byl obsah lékařské zprávy nedostatečný (rozsudek ve věci *Premišiny proti Rusku* ze dne 10. 2. 2011 č. 44973/04, rozsudek ve věci *Dilek Aslan proti Turecku* ze dne 20. 10. 2015 č. 34364/08, rozsudek *Mehmet Eren proti Turecku* ze dne 14. 10. 2008 č. 32347/02, rozsudek *Salmanoglu a Polattaj proti Turecku* ze dne 17. 3. 2009 č. 15828/03). Závěrem svého vyjádření veřejný ochránce práv konstatuje, že v českých věznicích uvedené standardy často nejsou naplněny a lékařské záznamy nemají úroveň potřebnou pro to, aby účinně přispěly k vyšetření namítaného násilí, o čemž vypovídají různé kontrolní zprávy CPT a rovněž jeho šetření z poslední doby týkající se individuálních případů z českých věznic. K tomu uvádí konkrétní případy a uzavírá, že v případě stěžovatele jeho předchůdkyně Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., zpochybnila kvalitu záznamů lékaře

a vyslovila závěr o pochybení věznice, když ta nezajistila vypracování zdravotních záznamů odpovídajících požadavkům Istanbulského protokolu.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu, a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

V.

Obecná východiska pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníků řízení Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost směřující k porušení práva na účinné vyšetřování je důvodná.

16. Ústavní soud předně zdůrazňuje, že ústavní pořádek České republiky je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana jako podstatné náležitosti demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 2 Ústavy). Jako jeho podstatná náležitost vytváří demokratický řád lidských práv a základních svobod (čl. 23 Listiny) hodnotovou základnu právního řádu. To na rozdíl od dob minulých znamená, že základní práva a svobody již nejsou „monologem zákonodárce“, ale nejsou ani jen ústavně zaručeným veřejným subjektivním právem [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Jsou současně objektivní hodnotou (nadřazeným objektivním právem), ze které musí vycházet veškeré jednání všech větví veřejné moci (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 4 Listiny), tvorby a aplikace práva v souladu s tímto lidskoprávním řádem nejen v oblasti práva soukromého (tradiční „prozařování“ – nyní výslovně § 2 odst. 1 občanského zákoníku), nýbrž i práva trestního (§ 2 odst. 4 trestního řádu jako základní zásada trestního řízení). Zákonodárce se proto při konkretizaci lidskoprávních ustanovení může pohybovat jen v rámci tohoto řádu (lidskoprávního systému). Stejně tak již nemůže vycházet pouze z dvoustranného tradičního pojetí základních práv jako vztahu mezi veřejnou mocí (zde orgány činnými v trestním řízení) a obviněným, nýbrž musí přihlížet k celému systému základních práv, který v rámci naplnění své ochranné funkce (zejména v případě čl. 6 odst. 1 Listiny – viz níže) zahrnuje i ústavní a podústavní pozice dalších subjektů, jako jsou poškození a oběti trestných činů. Vždy je nezbytné údajně porušené ustanovení o ochraně základních lidských práv a svobod (ať už je chráněno Listinou či mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy) porovnávat s jinými ústavními normami chránícími zájem druhé strany či třetích osob, zvažovat, zda vůbec došlo k omezení základního práva a svobody, a pokud ano, zda k němu došlo v takovém rozsahu, který ústavní předpisy připouštějí [srov. nálezy ze dne 19. 1. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 15/93 (N 3/1 SbNU 23, 34/1994 Sb.) či nálezy ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385)].

17. Z tohoto pohledu je třeba přistupovat i k čl. 7 odst. 2 Listiny, podle kterého nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo

trestu. Totéž vyplývá také z čl. 3 Úmluvy, čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, ale i z obsahu Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhlášené pod č. 143/1988 Sb.), ke které byl sjednán Opční protokol č. 78/2006 Sb. zabývající se systémem pravidelných návštěv prováděných nezávislými mezinárodními a národními orgány v zařízeních, kde jsou umístěovány osoby zbavené svobody, za účelem prevence mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání. Nelidské či ponižující („špatné“) zacházení je velmi vážným zásahem do základních práv jednotlivců a orgány činné v trestním řízení nesmí hájitelně tvrdit, že mu byl někdo vystaven, brát na lehkou váhu. Naopak musí okolnosti případu prověřovat zvlášť důkladně a urychleně, tak aby mohly učinit přesvědčivý závěr, zda ke špatnému zacházení skutečně došlo, a pokud ano, aby šetření bylo schopno položit základ k následnému potrestání pachatelů.

18. Zmíněná ustanovení (čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy) zakotvují jednu z nejzákladnějších hodnot demokratických společností, což se odráží mimo jiné v jejich absolutní povaze neumožňující žádné výjimky za žádných okolností. Z pohledu zákazu mučení a špatného zacházení tudíž není podstatné, zda k němu došlo např. na základě předchozího chování oběti či jisté provokace nebo v situaci, kdy k tomu oběť žádný „důvod“ nezavdala (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Bouyid proti Belgii* ze dne 28. 9. 2015, č. 23380/09, § 108). Vypěstlost a humanita každé společnosti se pozná i podle způsobu, jakým zachází s těmi nejzranitelnějšími osobami, tedy s těmi, kdo se z jakýchkoli důvodů ocitli na jejím okraji, a zda také u nich respektuje, že jsou svobodní a rovní si s ostatními v důstojnosti i právech. Každá lidská bytost totiž musí být bez výjimek chráněna před mučením nebo špatným zacházením v rozporu s čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy [srov. náleze ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161)].

19. Nelidským zacházením je takové, které působí buď přímo ublížení na zdraví, nebo intenzivní fyzické a psychické utrpení (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Gäfgen proti Německu* ze dne 1. 6. 2010, č. 22978/05, § 89). Zacházení je považováno za ponižující, potupuje-li nebo pokořuje-li jednotlivce, neprokazuje dostatečnou úctu k jeho lidské důstojnosti nebo tuto důstojnost snižuje či vyvolává pocity strachu, úzkosti nebo méněcennosti, jež jsou schopny zlomit morální a fyzický odpor dané osoby (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *M. S. S. proti Belgii a Řecku* ze dne 21. 1. 2011, č. 30696/09, § 220). Zákaz ponižujícího zacházení má úzkou vazbu na požadavek respektu k důstojnosti člověka, která nepřipouští, aby orgány veřejné moci s člověkem zacházely jako s objektem (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18). ESLP také konstantně judikuje, že osoby v detenci, respektive osoby, proti nimž zasahují příslušníci bezpečnostních složek, jsou ve zranitelném postavení, a proto „jakékoli použití fyzické síly, která nebyla nezbytně vynucena vlastním chováním těchto osob, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva zakotveného v čl. 3 Úmluvy“ (např. rozsudek ESLP ve věci *Ribitsch proti Rakousku* ze dne 4. 12. 1995, č. 18896/91, § 38 a rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Bouyid proti Belgii*, výše citovaný, § 83 a 88).

20. Má-li namítané špatné zacházení spadat do oblasti chráněné čl. 7 odst. 2 Listiny nebo čl. 3 Úmluvy, je třeba, aby přesáhlo určitou minimální úroveň závažnosti. Posouzení úrovně závažnosti je z podstaty věci relativní a závisí na všech okolnostech případu, jimiž jsou zejména délka zásahu, jeho fyzické a psychické následky, v některých případech i pohlaví, věk či zdravotní stav oběti, dále pohnutka či cíl zásahu do fyzické integrity,

jakož i celkový kontext, v němž k němu došlo (v podrobnostech srov. náleze ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. III. ÚS 2012/18, bod 37 a násl.). Kumulativní působení vícerych – byť v izolovaném pohledu i méně závažných – faktorů a okolností, za nichž ke špatnému zacházení mělo dojít, může ve výsledku vést ke zvýšení celkové míry utrpení, které oběť pociťuje, a potažmo ke konstatování porušení čl. 7 odst. 2 Listiny nebo čl. 3 Úmluvy [srov. náleze ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161)].

21. V dané souvislosti je potřebné zdůraznit základní princip, podle kterého každé násilí, respektive donucovací prostředky mohou být policií, stejně jako jinými bezpečnostními složkami státu, použity pouze v míře nezbytně nutné pro dosažení legitimního účelu sledovaného zákrokem. Mimoto policie či jiné bezpečnostní složky státu, musí své zásahy vést nejen s respektem k důstojnosti a právům osob, vůči nimž je zasahováno, ale též tak, aby případné konfliktní situace spíše uklidňovaly, ne aby napětí stupňovaly, či konflikty dokonce samy vyvolávaly. Donucovací prostředky nesmí v žádném případě sloužit jako odplata či trest za neuposlechnutí výzvy policisty (viz shora odkazovaný náleze sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 69), stejně jako příslušníka vězeňské služby. Z judikatury ESLP obdobně vyplývá, že použití síly vůči osobě bude v souladu s čl. 3 Úmluvy, pouze je-li nezbytné s ohledem na chování této osoby. ESLP ve své judikatuře například shledal, že i „pouhá“ jedna facka vůči zajištěné osobě je ponižujícím zacházením, byť by k ní policista byl vyprovokován neuctivým chováním této osoby, která však nebyla fyzicky agresivní a nepředstavovala nebezpečí pro jiné osoby. Přitom uvedl, že „v demokratické společnosti není špatné zacházení nikdy adekvátní reakcí na problémy, kterým čelí orgány veřejné moci“ (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Bouyid proti Belgii* ze dne 28. 9. 2015 č. 23380/09, § 108).

22. Stát se formulací ústavních ustanovení o právu na život, osobní svobodu, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, ochranu majetku, zákazu mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu atd. nezavazuje, že pouze on sám je svou činností nebude porušovat (tzv. negativní status) a že do této chráněné oblasti bude zasahovat jen v mezích Ústavy a zákona (zejména čl. 1, čl. 2 odst. 2 a 3, čl. 4 Listiny, čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy), nýbrž právě s ohledem na mocenský monopol a zákaz svémoci bude poskytovat ochranu (tzv. pozitivní status jednotlivce) těmto právům, svobodám a hodnotám i v případě, že jsou narušeny jednáním někoho jiného, než je nositel veřejné moci (čl. 4, 83, 90 Ústavy, čl. 36 až 40 Listiny), avšak i tak, že se takovým porušením bude snažit v rámci jednotlivých právních odvětví, zejména správního práva či trestního práva, předcházet [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385)].

23. S ohledem na nyní posuzovanou věc Ústavní soud podotýká, že se ve své judikatuře staví zdrženlivě k návrhům stěžovatelů, kteří cestou individuální ústavní stížnosti usilují o kasaci rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci. Vychází z přesvědčení, že vymezení trestného činu, stíhání pachatele a jeho potrestání je zejména věcí vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu (srov. např. usnesení ze dne 9. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 1417/18, usnesení ze dne 26. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 192/19, veřejně dostupná na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde odkazovaná). Proto pouze stát prostřednictvím svých orgánů rozhoduje podle pravidel trestního řízení o tom, zda byl trestný čin spáchán, kdo jej spáchal, jaký trest a popř. jaké jiné újmy na právech nebo majetku pachatele lze za jeho spáchání uložit (čl. 8 odst. 2 Listiny).

24. Ústavou chráněná hmotná i procesní práva obětí trestného činu však musí být v trestním řízení respektována stejně jako ústavní pravidla a zásady, kterými stát zaručuje spravedlivý proces osobě podezřelé z jeho spáchání, jakkoli se tyto strany trestního řízení svým postavením a rolí v něm odlišují. Při uvědomění si rizik spojených s případnou kolizí ústavních práv všech osob dotčených trestním řízením Ústavní soud zdůrazňuje nutnost nalezení ústavně přijatelného kompromisu v jejich současné ochraně [srov. např. náleze ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.) nebo náleze ze dne 9. 10. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 15/96 (N 99/6 SbNU 213; 280/1996 Sb.)]. To platí nejen na úrovni obecné právní úpravy, nýbrž i v konkrétních řízeních, v nichž soudy (či jiné orgány činné v trestním řízení) musí obezřetně dbát své povinnosti ochrany všech základních práv (čl. 4 Ústavy) a volit v rámci jim poskytnutých kompetencí postup omezující práva obětí toliko v nezbytné míře. Zvláště pro soudní ochranu základních lidských práv a svobod platí, že ani zákonodárce nemůže zakotvením zvláštních procesních prostředků zvýhodnit jednu ze stran řízení, aniž by se taková úprava opírala o přiměřený hmotněprávní důvod (pouze obviněnému může být uložena trestní sankce, má právo na obhajobu a řadu dalších procesních oprávnění, orgány činné v trestním řízení musejí respektovat ústavní kautely řádného procesu) a vyvažovala tak omezení ochrany ústavních práv ostatních účastníků. Mimořádná společenská hodnota základních práv a svobod chráněných čl. 6 a čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 2 až 4 Úmluvy tak klade na procesní úpravu jejich ochrany vyšší nároky, jakkoliv to může v praxi znamenat kupř. určité rozmělnění jinak žádoucí jednoduchosti postupů v trestním řízení. Právní jistotě posilované jinak žádoucími jednoduchými, stručnými a zpravidla bezvýjimečnými procesními předpisy proto nelze obětovat možnost účinnější ochrany tak důležité hodnoty, jakou je lidský život nebo důstojnost člověka (srov. náleze sp. zn. III. ÚS 1716/16).

25. Z uvedeného je zřejmé, že poškozený v trestním řízení realizuje, respektive může realizovat svá základní práva a svobody představující tzv. tvrdé jádro lidských práv, jež se nacházejí především v čl. 2 až 4 Úmluvy. Patří k nim rovněž jeho právo na účinné vyšetřování [náleze ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), body 67 a 65]. Každý jedinec dovolávající se ochrany nároků vyplývajících z čl. 3 Úmluvy a čl. 7 odst. 2 Listiny má právo na přezkoumatelné vyjádření příslušného státního orgánu (policejního, soudního atd.) ohledně toho, jaké skutkové okolnosti byly v jeho věci zjištěny, popř. z jakého důvodu nebyly zjištěny další, a jaký mocenský postup lze při znalosti uvedeného souhrnu okolností dále uplatnit. V žádném období trestního řízení (§ 2 odst. 15 trestního řádu) nemůže žádný orgán státní moci klást na cestu k důkladnému prošetření všech důležitých okolností a ústavně konformnímu právnímu posouzení zjištěných okolností procesní překážky, pokud jimi chráněný právní účel nedosahuje svoji vahou hodnoty základních práv poškozených (srov. shora citovaný náleze sp. zn. III. ÚS 1716/16).

26. Vznese-li poškozený hájitelné tvrzení, že byl podroben mučení nebo špatnému zacházení, vznikne státu povinnost provést účinné vyšetřování. Hájitelné tvrzení lze ve stručnosti charakterizovat jako takové, které není nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné prostorově i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Splnění uvedených podmínek je vždy třeba posuzovat po zvážení všech konkrétních skutkových okolností věci [srov. náleze ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. II. ÚS 1398/17 (N 191/87 SbNU 155), náleze ze dne 24. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1042/15 (N 91/81 SbNU 485), bod 31, náleze ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161), bod 87]. Lékařská zpráva o zraněních zpravidla podstatně napomůže tomu, aby tvrzení bylo hájitelné. Naopak

neodůvodněná absence lékařské zprávy zpravidla povede k závěru, že tvrzení špatného zacházení hájitelné není (srov. nález ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18).

27. Pro účely řízení před Ústavním soudem je to zpravidla stěžovatel, kdo musí prokázat hájitelnost svých tvrzení. Nicméně v situaci, kdy konkrétní okolnosti incidentu zcela nebo v převážné míře spadají do výlučné znalosti státních orgánů (typicky u osob omezených na svobodě), je namístě, aby bylo dané pravidlo modifikováno. Obstarání důkazů o špatném zacházení by totiž bylo pro stěžovatele, který byl v čase tvrzeného útoku do jisté míry izolován od okolního světa a dalších osob, jež by mu mohly pomoci zajistit nezbytné důkazy, krajně obtížné až nemožné (srov. např. nález ze dne 26. 3. 2019 sp. zn. II. ÚS 2077/17, výše citovaný nález sp. zn. II. ÚS 1398/17, bod 23, rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie* ze dne 13. 12. 2012, č. 39630/09, § 152 a další). Proto v případě osoby zbavené osobní svobody, která si sama důkazní prostředky o svém zdravotním stavu (lékařské vyjádření, fotodokumentace) zajistit nemůže, musí orgány činné v trestním řízení tyto důkazní prostředky zajistit samy z vlastní iniciativy. Za tím účelem musí jednat zvláště rychle, neboť případná zranění postupem času mohou odeznít. Podle judikatury ESLP u zranění vzniklých ve vazbě a podobných prostorách je na vládě, aby poskytla uspokojivé a přesvědčivé důkazy o vzniku zranění. Je tomu tak zejména z důvodu zranitelného postavení takové osoby. Je-li osoba omezena na svobodě či je jinak konfrontována s policejními složkami, jakékoli použití fyzické síly, která nebyla nezbytně nutná, představuje jednání, které snižuje lidskou důstojnost a vede k porušení čl. 3 Úmluvy. Uvede-li jednotlivec, že s ním bylo zacházeno v rozporu s čl. 3 Úmluvy, je povinností státních orgánů toto tvrzení účinně vyšetřit, aby bylo možné určit případného viníka a toho potrestat. Účinné vyšetřování musí státní orgány provádět z úřední povinnosti, přičemž musí být i dostatečně široké, aby nebyly brány v potaz pouze závěry osob jednajících za státní orgány (které např. použily sílu), ale aby bylo zohledněno co možná nejširší spektrum okolností. Jakékoliv zaváhání státu způsobílé znemožnit prokázání daného jednání či identifikovat viníky v takovém vyšetřování může znamenat, že stát nedostojí svým procesním povinnostem vyplývajícím z čl. 3 Úmluvy. Proto musí státní orgány věc prošetřit promptně a důkladně, vždy se musí vážně pokusit zjistit, co se stalo, a neměly by spoléhat na unáhlené a neopodstatněné závěry vyšetřování. Musí podniknout potřebné kroky, aby si mohly zajistit důkazy týkající se daného incidentu, jako jsou např. svědecké výpovědi nebo forenzní důkazy (srov. rozsudek ESLP ve věci *A. P. proti Slovensku* ze dne 28. 1. 2020, č. 10465/17).

28. Ústavní soud proto ve shodě s judikaturou ESLP dospěl ve své rozhodovací činnosti k závěru, že v takových situacích musí příslušné orgány z vlastní iniciativy obstarat veškeré důkazy o incidentu, a to včetně zajištění podrobného vyličení okolností domnělou obětí, forenzních důkazů a odborných lékařských vyjádření, která poskytnou úplné a přesné záznamy o případném zranění a objektivní analýzu lékařských nálezů, zejména co se příčiny zranění týče (srov. výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 89). Pakliže příslušné orgány této povinnosti nedostojí, stěžovatel byl v rozhodné době v moci policie, příslušníků vězeňské služby nebo jiného orgánu veřejné moci s pravomocí omezit jej na svobodě a vykazoval známky zranění, Ústavní soud bude mít za to, že stěžovatelova tvrzení jsou hájitelná.

29. Povinnost provést účinné vyšetřování vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy je ovšem povinností prostředků, nikoli výsledku. Povinnost státních orgánů vyšetřovat a stíhat nemůže být absolutní, neboť empirické poznatky ukazují, že mnoho trestných

činů zůstává neobjasněných nebo nepotrestaných i přes rozumnou snahu orgánů státu. Obsahem této povinnosti je proto spíše zajistit, aby příslušné státní orgány jednaly kompetentně, efektivně a vynaložily veškerou snahu, kterou po nich lze rozumně vyžadovat, aby věc řádně prošetřily, objasnily a aby jejich konání bylo v obecné rovině způsobilé vyústit v potrestání odpovědných osob [srov. výše citovaný náleze ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3196/12 (N 152/74 SbNU 301)].

30. Vyšetřování prováděné orgány činnými v trestním řízení, včetně fáze před zahájením trestního stíhání, musí splňovat kumulativně následující požadavky. Musí být a) nezávislé a nestranné, b) rychlé, c) podrobené kontrole veřejnosti a umožňující aktivní participaci poškozeného a d) důkladné a dostatečné. Pouze za splnění těchto kumulativních podmínek bude možné označit provedené vyšetřování za účinné a souladné se stěžovatelovými právy podle čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy.

VI.

Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

31. Ústavní soud s ohledem na uvedené principy musí nejdříve rozhodnout, zda stěžovatel v nyní posuzované věci vznesl hájitelné tvrzení, že s ním bylo příslušníky vězeňské služby zacházeno v rozporu s čl. 7 odst. 2 Listiny, a pokud ano, zda orgány činné v trestním řízení provedly ve věci účinné vyšetřování.

32. Stěžovatel namítá, že byl dne 12. 10. 2018 příslušníky vězeňské služby podroben špatnému zacházení. Podle jeho tvrzení měl být mlácen do nohou, kopán do celého těla a shozen ze schodů, čímž mu měly být způsobeny hematomy na hrudníku, na obou ramenech, pod klíční kostí a do současnosti ho mají bolet ledviny a pravý bok.

33. K okolnosti, zda stěžovatel vznesl hájitelné tvrzení, které není nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné prostorově i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné a je zpravidla podpořeno lékařskou zprávou, Ústavní soud předesílá, že hájitelnost tvrzení nelze ztotožňovat s praktickou jistotou, že stěžovatel byl podroben špatnému zacházení, protože nelze vyžadovat ani stejně vysoký důkazní standard jako u namítaného porušení čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy. Ústavní soud dále připomíná, že předmětem nynějšího řízení je přezkum dodržení požadavků a standardů práva na účinné vyšetřování, nikoli výsledků vyšetřování, které je právě předmětem jeho přezkumu.

34. Stěžovatel měl podle výpovědí zasahujících příslušníků vězeňské služby po výzvě, aby s nimi šel na oddělení prevence a stížností a následně na zdravotní středisko, na jednoho z nich plivnout a následně proti němu vykročit s napřaženou pravou rukou, zjevně však pro zasahující příslušníky ani pro jiné osoby nepředstavoval žádné velké nebezpečí, a to již s ohledem na skutečnost, že dozorcí byli tři a stěžovatel držel protestní hladovku, což odůvodňovalo předpoklad, že byl zřejmě zesláblý, jak vyplývá i z provedených důkazů. Stěžovatel pouze odmítal opustit celu s odůvodněním, že mu není dobře. Tomuto kontextu musí podle Ústavního soudu korespondovat povaha zákroku vůči stěžovateli a jeho přiměřenost je nutno posuzovat právě prizmatem daných okolností.

35. Příslušníci vězeňské služby musí své zásahy vést nejen s respektem k důstojnosti a právům osob, vůči nimž je zasahováno, ale též tak, aby případné konfliktní situace spíše uklidňovaly, ne aby napětí stupňovaly, či konflikty dokonce samy vyvolávaly (viz nálezný sp. zn. I. ÚS 860/15, body 69 a 85). Tyto závěry plynou z § 6 odst. 1, 2 a § 17 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů, i ze shora uvedené judikatury ESLP, z níž vyplývá, že použití síly vůči osobě je v souladu s čl. 3 Úmluvy, pouze je-li nezbytné s ohledem na chování této osoby.

36. Nadto jsou stěžovatelova tvrzení o namítaném útoku příslušníků vězeňské služby dne 12. 10. 2018 v dopoledních hodinách konzistentní a v čase neměnná a jsou možná také časově a prostorově. O tom, že nejsou nedůvěryhodná nebo nemožná, svědčí rovněž předložené lékařské zprávy. Ze zdravotního záznamu MUDr. J. V. z Věznice Valdice ze dne 12. 10. 2018 vyplývá, že stěžovatel byl k němu přinesen po zákroku, že na jeho těle neshledal žádná poranění, jen na hrudníku mírný erytém – spíše otlak, a že čeká na hospitalizaci na psychiatrii (viz č. l. 138 spisu). Přestože se v tomto záznamu uvádí, že stěžovatel byl „přinesen po zákroku“ celý zdravotní záznam má jen jeden a půl řádku a není v něm ani zmínka o jeho stavu v souvislosti s držením hladovky, a to přesto, že jeho ošetřující lékařka MUDr. R. Š. ve své výpovědi uvedla, že se s ním setkávala právě v důsledku držení hladovky, kdy jsou povinni ho týdně kontrolovat, včetně vážení, měření tlaku a odběru krve, když pak hladovka trvá více jak tři týdny, tak se odsouzený podrobuje vyšetření u psychologa a psychiatra. Při kontrolách stěžovatel nespolupracoval, nekomunikoval, při třetí návštěvě ho donesli na nosítkách, pravděpodobně to byla demonstrace, protože druhý den přišel po svých (č. l. 92 spisu).

37. Dne 15. 10. 2018 byl stěžovatel přemístěn na psychiatrické oddělení nemocnice ve Vazební věznici v Brně a podle vyjádření ředitele Věznice Valdice (č. l. 222 spisu) byl přemístěn bez zranění, přičemž nebyla prokázána žádná skutečnost, která by mohla zapříčinit známky násilí na těle stěžovatele v průběhu eskorty. Tento závěr koresponduje výpovědi F. S., vedoucího eskorty z Věznice Valdice do Vězeňské nemocnice v Brně (č. l. 79 spisu). Propouštěcí zpráva Vězeňské služby České republiky, Vazební věznice, Vězeňské nemocnice v Brně, stěžovatele z psychiatrického oddělení ze dne 6. 11. 2018 obsahuje záznam ze vstupní prohlídky ze dne 15. 10. 2018, kterou provedla MUDr. A. Š. Jmenovaná lékařka na těle stěžovatele shledala několik hematomů, a to v oblasti pravého boku hematom čerstvější o velikosti 4 – 5 x cca 7 cm, nad ním další hematom velikosti asi 10 x 1 – 3 cm nerovných okrajů, hematom staršího data na pravé paži velikosti cca 5 x 5 cm, dále hematomy staršího data, čerstvý hematom na pravém stehně o velikosti 5 x 6 cm a oděrku velikosti 1 x 1,5 cm na pravém bérce (viz výpověď MUDr. Š. na č. l. 86 spisu a propouštěcí zpráva ze dne 6. 11. 2018 na č. l. 244 – 245 a 260 – 262 spisu).

38. Fakticky totožná zranění vyplývají z fotodokumentace těla stěžovatele ze dne 23. 10. 2018. Znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství (viz znalecký posudek a jeho doplněk na č. l. 173 a násl. spisu), z pořízené fotodokumentace zjistil na těle stěžovatele přítomnost podkožních krevních výronů v horních partiích obou prsních krajin (o velikosti do 6 cm), v oblasti předních podpažních řas a před přední podpažní řasou vlevo (o velikosti do 1,5 cm), na hrudníku (o velikosti 5 – 8 cm a 2 – 6 cm), na pravém stehně (o velikosti 7 cm), dále přítomnost drobných oděrek kůže pod pravým kolenem (o velikosti 1,5 cm) a oděrku kůže přední plochy levého bérce (o velikosti 2,5 cm).

39. Podle závěrů tohoto znaleckého posudku mohlo dojít ke vzniku zadokumentovaných poranění aktivní činností druhé osoby či osob při manipulaci s nespolupracujícím poškozeným, ale i v důsledku úderů pěstí či kopů obutou nohou druhou osobou, případně nárazů na oblou hranu schodů nebo nerovnost podložky po spontánním či druhou osobou iniciovaném pádu poškozeného, vyloučit nelze ani náhodný náraz hrudníkem na okolní pevné předměty (např. rohy nebo hrany nábytku). Znalec podotkl, že vzhledem ke skutečnosti, že není k dispozici podrobný popis zjištěných poranění či jejich fotografická dokumentace v řádu hodin či málo dnů po jejich vzniku, nelze se k mechanismu jejich vzniku blíže vyjádřit (č. l. 177 až 178 spisu). Podle znalce všechna fotograficky zadokumentovaná poranění, resp. poranění plynoucí z propouštěcí zprávy ze dne 6. 11. 2018 mohla vzniknout v průběhu zákroku příslušníků vězeňské služby ve Věznici Valdice dne 12. 10. 2018. Zatímco vznik zjištěných poranění by bylo možno vysvětlovat stěžovatelem popisovanými mechanismy útoku vedeného druhou osobou, četnost zjištěných poranění popisovanému útoku neodpovídá (č. l. 186 spisu). Jak bylo již shora uvedeno (viz bod 12. tohoto rozhodnutí) veřejná ochránkyně práv, ve zprávě o šetření v dané věci poukázala na to, že zdravotnické záznamy vyhotovené ve Věznici Valdice dne 12. 10. 2018 (po tvrzeném napadení) a rovněž před eskortou do Brna dne 15. 10. 2018 neobsahují prakticky žádné informace o známkách fyzického násilí, oproti tomu zdravotní záznam ze vstupní prohlídky v brněnské vazební věznici dne 15. 10. 2018 popisuje mnohočetné podlitiny na více částech těla, přičemž z dokumentace eskorty a tvrzení stěžovatele je patrné, že během cesty ani v příjmové věznici se nestalo nic mimořádného, co by odůvodňovalo vznik podlitin. Je tedy podle ní otázkou, zda byl zdravotní stav stěžovatele dobře objektivizován ve Věznici Valdice, a to zvláště s přihlédnutím k jeho tvrzení, že byl ve Valdicích napaden dozorci. Zjištěné diametrální rozdíly podle veřejné ochránkyně práv poukazují na pochybení při vyhotovování lékařských záznamů při podezření na špatné zacházení podle Istanbulského protokolu (viz blíže shora body 12. a 13).

40. Na základě shora popsaných skutečností nelze jednoznačně uzavřít, zda byl zdravotní stav stěžovatele ve Věznici Valdice náležitě objektivizován, a to tím spíše, když stěžovatel tvrdí, že byl příslušníky vězeňské služby fyzicky napaden.

41. Ústavní soud proto dospěl k dílčímu závěru, že stěžovatel vznesl hájitelné tvrzení, protože příslušným orgánům činným v trestním řízení vznikla povinnost provést účinné vyšetřování, jeho výsledky zadokumentovat v souladu s mezinárodními závazky České republiky (viz blíže vyjádření sub 12. a 13.), kdy předmětem vyšetřování musí být řešení otázky, jak a proč bylo se stěžovatelem zacházeno a jak mu byla zranění způsobena.

42. Ústavní soud zkoumal, zda vyšetřování provedené ve věci stěžovatele bylo účinné a odpovídající významu hodnot chráněných v čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, tj. zda splňovalo požadavky a) nezávislosti a nestrannosti, b) rychlosti, c) veřejné kontroly a participace stěžovatele jakožto poškozeného, d) důkladnosti a dostatečnosti. Z obsahu ústavní stížnosti Ústavní soud dovedil, že stěžovatel namítá porušení požadavku důkladnosti a dostatečnosti. Porušení dalších aspektů práva na účinné vyšetřování namítáno není a ani Ústavní soud neshledal na základě informací obsažených ve spisovém materiálu žádná další ústavně relevantní pochybení.

43. Požadavek důkladnosti a dostatečnosti znamená, že orgány musí přijmout přiměřená opatření a učinit potřebné kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o incidentu, včetně mimo jiné očitých svědectví a použití forenzních metod. Závěry šetření nesmějí

být založeny na ukvapených nebo nepodložených domněnkách. Naopak musejí vycházet z důkladné, objektivní a nestranné analýzy všech relevantních skutečností. Jakékoliv nedostatky ve vyšetřování, které podryvají jeho schopnost zjistit okolnosti případu, povedou k rozporu s požadovanou mírou účinnosti vyšetřování [srov. náleze ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), bod 56]. Proto nelze souhlasit s vyjádřením vrchního státního zastupitelství ze dne 12. 3. 2020, že vlastní postup při zpracování zdravotnické dokumentace nebyl předmětem prověřování, které se týkalo jednání příslušníků vězeňské služby dne 12. 10. 2018. Zpracování zdravotnické dokumentace je v takovýchto případech vždy součástí každého vyšetřování podle uvedených mezinárodních závazků České republiky.

44. Co se pak týče požadavku na důkladnost vyšetřování, Ústavní soud poznamenává, že vyšetřování musí být v prvé řadě schopno stanovit skutkové okolnosti případu v nejvyšší možné míře. V případě špatného zacházení z důvodu namítaného použití fyzické síly a donucovacích prostředků obecně je přitom klíčovým důkazním prostředkem informace o zdravotním stavu údajné oběti (srov. náleze sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 100). Na základě posuzované ústavní stížnosti se do popředí dostává zejména otázka zdravotního stavu stěžovatele a obsahu předložených lékařských zpráv, resp. obecněji zdravotní dokumentace stěžovatele z období těsně po tvrzeném napadení příslušníky vězeňské služby. Zdravotní záznamy vyhotovené ve Věznici Valdice dne 12. 10. 2018 (po tvrzeném napadení) neobsahují prakticky žádné informace o známkách fyzického násilí a podle zprávy ředitele Věznice Valdice byl stěžovatel dne 15. 10. 2018 bez zranění eskortován z Věznice Valdice do Vazební věznice Brno. Oproti tomu zdravotní záznam ze vstupní prohlídky ve Vazební věznici v Brně ze dne 15. 10. 2018 popisuje mnohočetné podlitiny na více částech těla stěžovatele, přičemž z dokumentace eskorty a tvrzení stěžovatele je patrné, že během cesty ani v příjmové věznici v Brně se nestalo nic mimořádného, co by vznik podlitin odůvodňovalo. I při připuštění skutečnosti, že hematomy se mohou vykreslit až s odstupem času po události, která je zapříčiní, nelze odhlédnout od toho, že personál Věznice Valdice si dne 15. 10. 2018, kdy stěžovatel věznici opouštěl, nevšiml žádných stop na jeho těle, a téhož dne o cca čtyři hodiny později lékařka Vazební věznice Brno popisuje u stěžovatele řadu hematomů, a to i poměrně rozsáhlých. Na diametrální rozdíly ve vyhotovených lékařských zprávách upozorňuje i shora uvedená zpráva veřejné ochránkyně práv (viz bod 32. tohoto rozhodnutí), podle které zmíněné deficity poukazují na pochybení při vyhotovování lékařských záznamů při podezření na špatné zacházení podle tzv. Istanbulského protokolu (viz bod 13. shora). Uvedené rozpory v lékařských zprávách a zdravotních záznamech nebyly následně dostatečně odstraněny či vysvětleny ani znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, z jehož závěrů vyplynulo, že ke zranění stěžovatele mohlo dojít i v důsledku úderů pěstí či kopů druhou osobou obutou nohou, případně nárazů na oblou hranu schodů, ale i při manipulaci s nespolupracujícím stěžovatelem (poškozeným). Přitom znalec konstatoval, že vzhledem ke skutečnosti, že není k dispozici podrobný popis zjištěných poranění či jejich fotografická dokumentace v řádu hodin či málo dnů po jejich vzniku, nelze se k mechanismu jejich vzniku blíže vyjádřit (viz bod 39. odůvodnění tohoto nálezu shora). Příslušné orgány činné v trestním řízení však i za těchto okolností, bez dalšího, vyhodnotily výpověď stěžovatele jako lživou s konstatováním, že byly-li proti němu použity donucovací prostředky, šlo o zásah oprávněný, a že i když by bylo možno podle závěrů znaleckého posudku vznik zjištěných poranění vysvětlovat i popisovanými mechanismy útoku, jejich četnost popisovanému útoku neodpovídá. Ústavní soud v té souvislosti připomíná, že přitom nevzaly v úvahu obecně známou skutečnost, že osoba, která je vystavena popsanému zacházení, může zákrok zveličovat vzhledem k tomu, jak

se jí subjektivně jevil. Takový postup orgánů činných v trestním řízení nemůže Ústavní soud aprobovat.

45. Z judikatury ESLP, na kterou poukázal i veřejný ochránce práv ve svém vyjádření, vyplývá, že orgány vyšetřující stížnost na násilí vykonané příslušníky vězeňské služby mají povinnost obstarat si náležitě forenzní lékařské vyšetření, neboť řádné lékařské vyšetření je základní pojistkou proti špatnému zacházení. ESLP zdůraznil, že když lékař sepisuje zprávu o vyšetření člověka, který vznesl stížnost na špatné zacházení, je mimořádně důležité, aby konstatoval míru souladnosti s danou stížností a vzal přitom v úvahu různé možné diagnózy daného člověka, neboť vyšetření má přispět ke zjištění původu a povahy zranění (srov. rozsudek ESLP ve věci *Preminyin protiv Rusku*), přičemž obdobně tomu musí být i v případě, že je taková osoba přinesena „po zákroku“. V jiné věci byl nedostatečný obsah lékařské zprávy jedním z důvodů pro závěr ESLP, že došlo k porušení povinnosti provést účinné vyšetřování tvrzeného násilí, a tedy i k porušení čl. 3 Úmluvy. Šlo o policejní násilí a o (obyčejnou) lékařskou zprávu pořízenou v den incidentu na základě vyšetření již zadržené stěžovatelky. Soud se přitom výslovně odvolal na doporučení CPT a principy uvedené v Istanbulsém protokolu a za nedostatečné označil to, že lékař ve zprávě o vyšetření uvedl pouze popis fyzických zranění zadržené osoby a nezaznamenal její vyjádření k průběhu události, nezhodnotil její psychický stav ani nepřipojil svoje poznámky k příčině vzniku pozorovaných zranění. ESLP uvedl, že v případě, že zadržená stěžovatelka v průběhu vyšetření sama neuvedla žádné vyjádření či stížnost, měl tuto skutečnost lékař do zprávy promítnout. Státní zástupce zabývající se později podanou stížností na policejní násilí měl potom podle ESLP prověřit kvalitu lékařských zpráv předtím, než na nich založil své rozhodnutí nezahájit stíhání policistů (srov. rozsudek ESLP ve věci *Dilek Aslan protiv Turecku*). V rozsudku *Mehmet Eren protiv Turecku* týkajícím se špatného zacházení na policii ESLP nepřiznal váhu lékařské zprávě pořízené z iniciativy policie, protože nebyla splněna zásada, že vyšetření má být prováděno mimo doslech a nejlépe také mimo dohled policistů, a zásada, že záznam lékaře má obsahovat také související prohlášení osoby zbavené svobody a závěry lékaře. Případ *Salmanoglu a Polatta protiv Turecku* se také týkal stížností na špatné zacházení ze strany policie a kvality lékařských vyšetření. ESLP opět odkázal na standard důvěrnosti prohlídek a kompletnosti zprávy lékaře a dovodil, že zprávy vycházející z takto nedostatečných prohlídek nejsou důvěryhodný důkaz (rozsudek ESLP *Salmanoglu a Polattaj protiv Turecku*).

46. Povinností orgánů činných v trestním řízení proto bylo vypořádat se se všemi tvrzeními stěžovatele, která jsou hájitelná. Především měly podrobně shora specifikované diametrální rozdíly vysvětlit a zdůvodnit, jak je možné, že stěžovatel po jím tvrzeném napadení dne 12. 10. 2018 a před eskortou z Věznice Valdice do Vazební věznice Brno dne 15. 10. 2018 neměl na těle žádné známky poranění a téhož dne 15. 10. 2018 o cca čtyři hodiny později již měl na těle řadu hematomů nezanedbatelné velikosti, a to různého stáří. Byť si je i Ústavní soud vědom, že viditelnost podlitin se projevuje v delším časovém odstupu, a to až několik hodin, právě tato posledně uvedená okolnost (různé stáří hematomů) v lékařské zprávě ze dne 15. 10. 2018 přinejmenším (bez dalšího bezprostředně navazujícího podrobného znaleckého vyšetření) zpochybňuje správnost a pravdivost lékařské zprávy ze dne 12. 10. 2018 i tvrzení ředitele Věznice Valdice ze dne 15. 10. 2018 (žádné známky poranění, resp. žádné známky fyzického násilí). Podrobněji se měly také zabývat tím, zda byl v dané situaci a s přihlédnutím ke skutečnosti, že stěžovatel držel protestní hladovku, nezbytný a přiměřený zákrok vůči němu provedený příslušníky vězeňské služby a zda toto jednání nepředstavovalo zakázané špatné

zacházení se stěžovatelem. Nutné také bylo, aby se orgány činné v trestním řízení detailně zabývaly rozpornými lékařskými zprávami, jejich kvalitou a důkazní hodnotou ve smyslu shora uvedené judikatury ESLP, zvláště když nesplňovaly požadavky na parametry lékařských zpráv (zvláště prvotní zpráva z lékařského ošetření ve Věznici Valdice) vyplývající ze Zásad, Istanbulského protokolu i Standardu CPT, zejména neobsahovaly popis tvrzení dotyčné osoby, jež se týká lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení – viz body 12. a 13. výše), poznámky lékaře, zda je shoda mezi tvrzeními pacienta a objektivním lékařským nálezem, zranění nebyla zaznamenána na zvláštním formuláři se schématy lidského těla a nebyly pořízeny fotografie zranění (fotodokumentace zranění stěžovatele byla pořízena z jeho podnětu až dne 23. 10. 2018). V neposlední řadě se také měly zabývat tím, zda lékařské vyšetření (ne)bylo provedeno mimo doslech a nejlépe také mimo dohled příslušníků vězeňské služby, jak rovněž vyžadují Zásady, Istanbulský protokol i Standard CPT i shora uvedená judikatura.

47. Součástí práva na jinou právní ochranu vyplývajícího zejména z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy je požadavek náležitého odůvodnění rozhodnutí [srov. např. náleze ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), náleze ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131, 153/2004 Sb.)]. Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž rozhodující orgán založil své rozhodnutí, a též dodržení principu vyloučení libovůle. Požadavkem na řádné odůvodnění je nutno rozumět přiměřenou míru odůvodnění. Jako celek odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah rozhodujícího orgánu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím jeho přezkoumatelnost z hlediska zákonnosti i věcné správnosti. To vše je třeba účastníkům řízení zaručit tím spíše tehdy, když je příslušným rozhodnutím realizováno jejich základní právo či zasahováno do něj. Požadavek náležitého odůvodnění rozhodnutí se přitom týká nejen rozhodnutí vydaných soudy, ale i jinými orgány činnými v trestním řízení, resp. v přípravném řízení trestním. Z judikatury Ústavního soudu lze dovodit, že také státní zastupitelství má povinnost své rozhodnutí zákonem stanoveným způsobem odůvodnit [§ 134 odst. 1 písm. d), odst. 2 trestního řádu (srov. např. náleze ze dne 3. 7. 2003 sp. zn. III. ÚS 511/02 (N 105/30 SbNU 471)]. Posléze uvedenému požadavku zákona nelze podle přesvědčení Ústavního soudu rozumět jinak, než že státní zastupitelství v odůvodnění svého rozhodnutí rozhodovací důvody natolik vyloží, že z nich bude patrný rozsah provedeného přezkumu a zejména – alespoň podstatným způsobem – vysvětleno, proč materie stížnosti zůstala rozhodnutím o ní nedotčena, příp. z jakých důvodů bylo změněno napadené rozhodnutí či nahrazeno rozhodnutím vlastním. Jde o povinnost, která se úzce dotýká nejen procesní čistoty řízení, ale také práva na obhajobu, které je ústavně zaručeno od samého počátku řízení (§ 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Řečeno jinými slovy, při absenci jiného plně nestranného institutu soudcovského typu (kupř. vyšetřujícího soudce) jde o procesní zábranu, která by – z pozice stíhaného, ale i prověřovaného (jako tomu bylo v posuzované věci) – měla bránit překvapivým nebo dokonce obmyslným rozhodnutím veřejné moci, kterou státní zastupitelství v trestním řízení disponuje a která téměř vždy stíhaného rozličným způsobem a v různém rozsahu zatěžuje, ale dotýká se i práva poškozeného na účinné vyšetřování. Dostatečnost odůvodnění rozhodnutí, které státní zastupitelství vydává, je proto ve smyslu citovaného nálezu nejen plněním zákonem stanovených požadavků, ale nadto je také výrazem ústavnosti, na níž jsou principy trestního řízení založeny (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

48. Potřebný rozsah nezbytného odůvodnění se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, s kterými se soudy i jiné rozhodující orgány musí adekvátně vypořádat [srov. např. usnesení ze dne 25. 10. 1999 sp. zn. IV. ÚS 360/99 (U 68/16 SbNU 363), nález ze dne 22. 9. 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565), podobně též např. rozsudek ESLP ve věci *Van de Hurk proti Nizozemí* ze dne 19. 4. 1994 č. 16034/90, § 61, rozsudek ESLP ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku* ze dne 9. 12. 1994 č. 18390/91, § 29; a další]. Přestože se tato judikatura týká především rozhodování soudů, je třeba ji podle názoru Ústavního soudu vztáhnout i na rozhodnutí týkající se práva na účinné vyšetřování, a to ať ho učinily soudy, byla-li ve věci podána obžaloba, tak i rozhodnutí orgánů činných v přípravném řízení trestním, kterými se řízení končí, jako tomu bylo v posuzované věci. To vyplývá z povahy tohoto práva. Končí-li věc rozhodnutím orgánů činných v přípravném řízení trestním (např. odložením věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu), kdy stěžovatel již nemá možnost domáhat se svého práva před nezávislým a nestranným soudem, je třeba klást na odůvodnění takového rozhodnutí z hlediska práva na účinné vyšetřování v zásadě stejné požadavky jako na soudní rozhodnutí.

VI. Závěr

49. Ústavní soud uzavírá, že orgány zabývající se stížností stěžovatele na násilné jednání příslušníků vězeňské služby měly prověřit průkaznost lékařských zpráv předtím, než rozhodly o nezahájení jejich trestního stíhání, což neučinily. Rozhodly na základě diametrálně odlišných lékařských zpráv, kdy rozdíl v lékařských zprávách nebyly náležitě odstraněny či vysvětleny ani vypracovaným znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství. Dostatečně se nezabývaly tím, proč lékař, který stěžovatele dne 12. 10. 2018 ve Věznici Valdice vyšetřoval, ale ani lékařka ve Vazební věznici v Brně ve zprávách o vyšetření nezaznamenali vyjádření stěžovatele k průběhu události, nezhodnotili jeho psychický stav, ani nepřipojili svoje poznámky k příčině vzniku pozorovaných zranění, dále proč nepoužili příslušný formulář a fotograficky nezdokumentovali (ne)zranění na jeho těle. Naproti tomu při vědomí odlišností lékařských zpráv vzaly v zásadě v úvahu jen důkazy svědčící v neprospěch stěžovatele a rozhodly o odložení věci na základě učiněného závěru o nedůvodnosti jeho tvrzení. Takové rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní.

50. Z výše uvedeného vyplývá, že rozhodnutí policejního orgánu GIBS a krajského státního zastupitelství i vyrozumění vrchního státního zastupitelství v nyní posuzované věci jsou nepřezkoumatelná, neboť z jejich odůvodnění nelze jasně a jednoznačně dovodit jak hodnotily rozpory mezi jednotlivými důkazy a jejich význam pro další vyšetřování a v důsledku toho, jak tyto konkrétní skutečnosti ovlivnily rozhodování příslušných orgánů při jejich závěru, že tvrzení stěžovatele o tom, že příslušníci vězeňské služby se vůči němu dopustili uvedeného jednání, kvalifikovaného jako zločin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. e) trestního zákoníku, je nepravdivé. Takový postup je v rozporu s elementárními požadavky, jež na odůvodňování rozhodnutí klade ustálená judikatura Ústavního soudu i ESLP. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že vrchní státní zastupitelství i policejní orgán GIBS se ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti (viz body 8. a 10. tohoto rozhodnutí) zčásti snažily dané pochybení napravit a podrobněji vysvětlit, proč rozhodnutí o odložení věci považovaly za správné.

51. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal u v záhlaví označených rozhodnutí rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť porušují právo stěžovatele na jinou právní ochranu.

52. Ústavní soud shrnuje, že stěžovatel byl v době incidentu omezen na svobodě, vznesl hájitelné tvrzení o tom, že byl podroben špatnému zacházení ve smyslu výše citovaných ustanovení, proto státu vznikla povinnost provést účinné vyšetřování. Příslušné orgány činné v trestním řízení však nejednaly z vlastní iniciativy a důkladně neprošetřily všechny relevantní aspekty včetně toho, zda užití síly proti stěžovateli během výkonu trestu odnětí svobody bylo nezbytně nutné a přiměřené. Nevyvinuly skutečnou a řádnou snahu věc objasnit, resp. nezajistily dostatečné důkazy potřebné k objasnění věci, a jejich postup proto nedostál požadavku důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že policejní orgán GIBS, krajské státní zastupitelství a vrchní státní zastupitelství porušily stěžovatelovo právo na účinné vyšetřování, jež plyne z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy.

53. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl, neboť napadenými rozhodnutími orgánů činných v trestním řízení byla porušena základní práva a svobody stěžovatele podle čl. 7 odst. 2 ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny a podle čl. 3 ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud proto zrušil napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

54. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. listopadu 2020

Jan Filip
předseda senátu